

The main tool for achieving strategic benchmarks is the strategy chosen by the strategic positioning and analysis of the internal and external environment of the enterprise. Taking into account that the problem of the mutual positioning of the enterprise and the market is solved by the scientists, the complexity with the justification of the choice of competitive strategies of enterprise development is significantly reduced.

Key words: *enterprise, management, strategic development, strategic management, self-management, strategic planning, synergy.*

Одержано редакцією: 26.11.2017
Прийнято до публікації: 12.12.2017

УДК 338

ШПИЛЬОВА Віра Олексіївна,

д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки, фінансів, обліку і аудиту ПВНЗ «Європейський університет», Черкаська філія, м. Черкаси, Україна
vera_bsh.21@ukr.net

КОТЬКАЛОВА-ЛИТВИН Інна Володимирівна,

к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту та маркетингу ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ, Україна
vera_bsh.21@ukr.net

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Авторами проведено дослідження теоретико-методологічних основ управління розвитком підприємства, а саме: проаналізовано генезис парадигми управління підприємством від початку ХХ століття до сучасного моменту., Досліджено особливості управління розвитком підприємства за системним, ситуативним, інноваційним, процесним, комплексним, адаптивним, маркетинговим, функціональним та стратегічним методологічними підходами. Узагальнено переваги та обмеження застосування кожного із означених управлінських теорій.

Ключові слова: *управління підприємством, розвиток підприємства, теорії управління, методологічні підходи.*

Постановка проблеми. В умовах динамічного розвитку ринкових відносин, одним з основних факторів конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, в довгостроковій перспективі, є наявність ефективної системи управління, орієнтованої на забезпечення розвитку економічної системи. В сучасних умовах оцінка ефективності бізнесу повинна базуватися не просто на динаміці прибутку або частки ринку, а на комплексній оцінці розвитку підприємства у порівнянні зі змінами умов зовнішнього оточення. Адекватна оцінка потенціалу підприємства і максимальна його реалізація є сутністю ефективного управління розвитком підприємства. Досягається максимальна реалізація потенціалу через якісне функціонування внутрішньої структури і управлінські заходи, які забезпечують адаптацію підприємства до впливів зовнішнього середовища. Тому дослідження методологічних підходів до управління підприємством, яка б задовільнила на сто відсотків потреби в розвитку, є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У переліку вітчизняних науковців, які приділили увагу вирішенню питання організації управління розвитком підприємства є О. С. Григоренко, О. М. Загородна, П. П. Микитюка, І. І. Новаківський, Т. С. Пічугіна, О. В. Хаджинова, В. А. Харченко. Водночас, проблема побудови якісної та ефективної системи управління розвитком підприємства досить залишається недостатньо дослідженою.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є узагальнення існуючих методологічних підходів до управління підприємством через призму його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління, в загальному вигляді, обумовлює такий спосіб динамічних зв'язків між суб'єктом та об'єктом управління, за якого суб'єкт управління формує мету функціонування об'єкта управління та визначає інструменти, методи та механізми, за допомогою яких об'єкт управління спроможне досягти поставлених цілей.

Грунтовний аналіз теорій управління підприємством показав, що управлінські парадигми перетворились в науку на початку 20-го століття та бурхливо розвиваються й в сучасних умовах (Табл. 1).

Таблиця 1

Генезис теорій управління підприємством

(складено авторами на підставі [1, с.913-914; 2, с. 19-23; 3, с.148-151])

№ з/п	Теорія управління	Роки заснування	Сутнісні характеристики
1	Концепція наукового управління, Ф. Тейлор	1900-ті рр. XX ст.	В концепції наукового управління вказується, що точні закони, правила, принципи і методи, які застосовуються в науці і техніці, можуть бути ефективно використані і в практиці управлінської діяльності фірми для досягнення поставлених цілей.
2	Концепція адміністративного управління, А.Файоль	20-ті рр. XX ст.	В рамках цієї концепції було сформульовано поняття організаційної структури підприємства як ієрархічної системи.
3	Концепція управління з позиції психології та людських відносин, А. Маслоу	30-ті рр. XX ст.	Базується на положенні про те, що основу зростання продуктивності праці робітників складають інструменти управління міжособистісними відносинами, які спрямовані на підвищення задоволеності працівників результатами своєї праці
4	Системний підхід до управління	50-ті рр. XX ст.	Передбачає, що керівники повинні розглядати організацію як сукупність взаємозалежних елементів, які орієнтовані на досягнення різних цілей в умовах мінливого зовнішнього середовища.
5	Поведінковий підхід	60-ті рр. XX ст.	Розглядає діяльність підприємства як серію послідовних, циклічно повторюваних, взаємопов'язаних дій – функцій управління, які утворюють процес управління як певну лінію поведінки.
6	Ситуаційний підхід	70-ті рр. XX ст.	Передбачає, що ефективність різних методів управління визначається ситуацією - конкретним набором обставин, які впливають на функціонування організації в даний час.
7	Концепція управління з позиції культури управління	80-ті рр. XX ст.	Заснована на підвищенні ефективності організації в результаті зростання ефективності використання її людських ресурсів за допомогою дослідження соціальної взаємодії, мотивації, організаційної структури, комунікації в організаціях
8	Концепція інноваційного підходу	90-ті рр. XX ст.	Характеризує цільову орієнтацію на постійне оновлення моделей продукції
9	Концепція управління за цілями (MBO, Management by Objectives)	2000-ні рр. XXI ст.	Передбачає трансформацію глобальної мети організації до конкретного виконавського рівня відповідно до виробничих функцій: планування, постачання, реалізація (збут), охорона, виробництво, бухгалтерський облік тощо
10	Концепція інформаційних технологій	2010-ті рр. XXI ст.	Розвиток інформаційних технологій став каталізатором досягнення синергетичних ефектів в економіці, зумовлених спільним використанням матеріальних і нематеріальних ресурсів.

Функції управлінського процесу безпосередньо пов'язані з ситуаційними змінними в їх складному взаємозв'язку. Одним з найважливіших наслідків динамічного взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів є розуміння того, що жоден конкретний метод управління, не можна вважати апіорно вірним. Більшість управлінських рішень мають як позитивні, так і негативні наслідки. Сучасна наука управління представлена

найрізноманітнішими течіями, школами, напрямками, концепціями, які часто використовуються в практиці управління розвитком підприємства в формі поєднання декількох підходів. Розглянемо та коротко характеризуємо найбільш поширені методологічні підходи до управління розвитком підприємства.

Системний підхід. В рамках цього підходу система (об'єкт) розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів, що має вхід, вихід (мета), зв'язок із зовнішнім середовищем, зворотній зв'язок. В контексті системного підходу, В. А. Харченко під управлінням розвитком розуміє систему, що об'єднує процеси розробки і реалізації фінансово-економічних та виробничо-технічних управлінських рішень щодо досягнення цілей розвитку підприємства і регулює взаємозв'язки між складовими частинами даної системи на основі оптимізації процесів досягнення та забезпечення ефективності функціонування в діючих умовах господарювання [4, с. 106].

Ситуаційний підхід тісно пов'язаний із системним та вважається його продовженням. На відміну від системного та процесного підходів, ситуаційний підхід доцільно використовувати в управлінні підприємствами, які функціонують в умовах невизначеності та постійних змін факторів впливу. На теперішній час, ситуаційний підхід вважається найбільш передовим серед підходів до управління підприємством, на основі якого відбувається максимальне урахування впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. На його основі розробляється найбільш ефективний організаційно-економічний механізм управління для забезпечення вирішення господарських проблем та досягнення конкурентоспроможності на ринку. На відміну від інших підходів до управління, ситуаційний підхід здійснює прямий зв'язок практичних ситуацій та обґрунтованих наукових методів щодо адаптації управління до них.

Сутність ситуаційного підходу полягає в адаптації управління підприємством до конкретних обставин, які на певний період часу мають великий вплив на його функціонування. Така адаптація відбувається на основі результатів «ситуаційного мислення», які допомагають управлінням приймати рішення щодо доцільності використання тих чи інших прийомів та методів управління для досягнення поставлених економічних цілей.

Адаптивний підхід. Адаптивна модель управління економіко-соціальними системами містить дві взаємозв'язані складові: адаптивну систему планування і адаптивну систему регулювання, які структурно є ідентичними і складаються з наступних взаємозв'язаних елементів: модель планування (регулювання); імітаційна модель формування процесу; внутрішній (імітаційний) адаптер; зовнішній (об'єктний) адаптер. Необхідність адаптації обумовлена, передусім, інтенсивними структурними зрушеннями і безперервним ускладненням економічних об'єктів і їх оточення. Згідно закону необхідної різноманітності загальної теорії систем, це вимагає адекватного ускладнення підсистеми, що управляє, включаючи особливі організаційно-економічні механізми і принципи формування стратегії зросту і розвитку підприємства. У зв'язку з цим проблеми його адаптації до середовища, що змінюється, поступово вийшли на одне з перших місць у розвитку теорії стратегічного управління, відповідно змінювалися предмет і завдання стратегічного планування та управління, методи вибору рішень і зміст стратегії [5].

Стратегічний підхід. Стратегічне управління підприємством - це діяльність, пов'язана з постановкою цілей і завдань на тривалий період часу, що означає вибір одного з альтернативних напрямів його економічного розвитку, впровадження нових технологій у виробництво і управління, з підтриманням взаємовідносин між підприємством і зовнішнім середовищем, які дозволяють підприємству досягти своїх цілей відповідно до його внутрішніми можливостями.

На думку О.П. Пашенко, стратегічне управління розвитком підприємства – це динамічний процес, що базується на використанні потенціалу підприємства, орієнтується на отримання довгострокових конкурентних переваг на ринку при своєчасному коригуванні цілей функціонування (відповідно до змін, що відбуваються у зовнішньому

середовищі) шляхом інноваційної спрямованості, зростання обсягів господарювання, реструктуризації підприємств або антикризового управління їхнім розвитком тощо. Таким чином, процес стратегічного управління розвитком підприємства ґрунтується на прийнятті комплексу управлінських рішень стосовно деталізації заходів в складі загального напрямку розвитку та координації цих процесів. Вибір і формування стратегії дозволяють підприємству визначити напрямки та способи руху до цілей [6, с. 102-103].

Інноваційний підхід. Вітчизняний економіст-практик, В.С. Найдюк характеризує інноваційний розвиток підприємства як процес спрямованої закономірної зміни стану підприємства, що залежить від інноваційного потенціалу цього підприємства та джерелом якого є інновації, що створюють якісно нові можливості для подальшої діяльності підприємства на ринку шляхом реалізації уміння знаходити нові рішення, ідеї та у результаті винаходів [7, с. 256].

Група українських вчених на чолі із П.П. Микитюк виокремили такі основні напрями інноваційного розвитку підприємства в сучасній економіці:

1. Комплексна механізація і автоматизація виробництва, яка сприяє інтенсифікації виробництва, зростанню продуктивності праці.

2. Хімізація виробництва, яка знижує витрати виробництва і підвищує ефективність діяльності підприємства на ринку.

3. Електрифікація виробництва. На основі електрифікації здійснюють комплексну механізацію та автоматизацію виробництва, впроваджують прогресивну технологію.

4. Електронізація виробництва - підвищує продуктивність праці, скорочує час отримання інформації, збільшує швидкість виробничого процесу.

5. Створення і впровадження нових матеріалів, що володіють якісно новими ефективними властивостями (жароміцних, надпровідність, корозійної і радіаційною стійкістю), дозволяє підвищувати конкурентоспроможність виробленої продукції.

6. Освоєння нових технологій вирішує багато виробничих та соціально- економічних проблем. [8, с. 30-31].

Комплексний підхід – це врахування технічних, екологічних, економічних, організаційних, соціальних, психологічних та інших аспектів менеджменту та їх взаємозв'язок. Комплексний підхід до управління розвитком підприємства враховує та поєднувати різнобічні аспекти, які дозволяють отримати найбільш бажаний кінцевий результат при мінімізації негативних чинників. Він являє собою логічний спосіб мислення, відповідно до якого процес вироблення, обґрунтування та прийняття будь-якого рішення відштовхується від загальної мети діяльності підприємства. Даний підхід дозволяє на науковій основі зіставити напрями розвитку і необхідні для їх досягнення ресурси, а це в свою чергу, означає необхідність внутрішньої єдності процесу управління, що надає можливість досягнення максимального фінансового результату, знизити ризик, покращити конкурентні позиції підприємства [9, с. 45].

Функціональний підхід довгий час вважався єдиним для організації операційної та управлінської діяльності як для виробничих підприємств, так і для підприємств сфери послуг. Функція – це сукупність процесів у знятому вигляді. Роль функціонального підходу, що розглядається як безперервна серія взаємопов'язаних управлінських функцій, які становлять основу організації процесу управління, полягає в тому, що забезпечуючи високу продуктивність праці, він стимулював здобуття професійної спеціалізації, спрощував процеси управління, зменшував споживання матеріальних ресурсів, покращував координацію робіт, надавав повноту влади функціонерам – керівникам підрозділів. Особливість функціонального підходу полягає в його комплексності. Дійсно, розглядаючи систему з боку функцій і відволікаючись від її внутрішнього змісту, який, як правило, виключно різноманітний щодо складу і природи процесів, що відбуваються, ми нібито в цілому охоплюємо цю різноманітність в її підсумковому вияві – поведженні системи [10, с. 147].

Маркетинговий підхід. Маркетингове управління як процес формування і спрямування системної маркетингової взаємодії функціональних підрозділів підприємства

щодо залучення, збереження і розвитку споживачів, побудований на принципах холізму (децентралізація управління, відкрите прийняття рішень, реалізація свободи кожного учасника процесу, розвинений інформаційний зв'язок у системі). За умов впровадження маркетингового підходу до управління підприємством, запускається процес еволюції взаємодії як окремих осіб, так і функціональних підрозділів зі споживачами й між собою, формується холістське поле – поле цілісності, в результаті творчої активності якого отримуються нові цінності, а ефект від взаємодії елементів системи перевищує суму ефектів діяльності кожного елемента окремо. Ця емерджентність сприяє збільшенню ступеня задоволення потреб усіх зацікавлених сторін, розвитку довготривалих партнерських відносин зі споживачами, заснованих на лояльності та довірі [11, с. 260].

Процесний підхід. Згідно з процесним підходом, управління розглядається як сукупність взаємопов'язаних процесів, а кожний процес – як сукупність цілеспрямованих операцій (підпроцесів). Реалізація цього принципу кардинально змінює підхід до управління, основою якого, є ієрархічна організаційна структура. Бізнес-процеси дозволяють реалізувати всі види діяльності суб'єкта господарювання [12, с. 328]. Основною метою процесно-орієнтованого управління є створення цінності для споживача; досягнення зростання обсягів продажу, збільшення частки ринку. Ефективність управління оцінюється за результативністю бізнес-процесів; задоволенням потреб клієнтів; зростанням їх кількості.

В рамках процесного підходу цікавим для побудови системи управління розвитком підприємства є бізнес-інжиніринг. Вибір цієї техніки потребує відмови від традиційних поглядів на управління, їх ретельного переусвідомлення, тому у сьому світі бізнес-інжиніринг це не набув масового поширення. Крім того, характерною ознакою сучасних тенденцій вітчизняного менеджменту є практично повна відсутність якісної нефінансової інформації про підприємство. Вирішення задачі чіткого опису бізнесу означає радикальну зміну моделі управління підприємством – перехід від спонтанного рішення поточних проблем до командної роботи за формалізованими процедурами. В цілому, це трансформація моделі управління, яка основана виключно на інтуїції в сучасні стандарти професійного менеджменту, який опирається на застосування методів бізнес-інжинірингу.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження дало змогу зробити наступні важливі висновки: методологічні підходи до управління розвитком підприємства, в сучасних умовах, як правило, використовуються спільно в різних пропорціях та комбінаціях. Така ситуація обумовлена швидкими змінами ринкового середовища, з одного боку, та внутрішній функціональній складності діяльністю підприємства, з іншої. Отримані результати муь бути використані при розробці практичноорієнтованої системи управління розвитком конкретного підприємства з урахуванням специфіки його функціонування.

Список використаних джерел:

1. Григоренко О.С. Еволюція системи управління підприємством в умовах глобальних змін / О. С. Григоренко // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2016. – Вип.10. – С. 912 – 916.
2. Новаківський І.І. Система управління підприємством в інформаційному суспільстві / І.І. Новаківський // дис. ... доктора економ. наук: 08.00.04; Національний університет «Львівська політехніка». – 2017. – Львів: б.п. – 494 с.
3. Харченко В.А. Сутність системи управління розвитком промислового підприємства / В.А. Харченко // Економіка промисловості. – 2013. – №4(64). – С. 100 – 110.
4. Мілаш І.В. Зміст поняття «адаптивне управління» в сучасних реаліях функціонування вітчизняних підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5904/1/126.pdf>.
5. Пашенко О.П. Стратегічне управління розвитком підприємства / О.П. Пашенко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. - № 2, Т. 2. – С. 99 – 103.
6. Найдюк В.С. Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств / В.С. Найдюк // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 3. – С. 251 – 263.
7. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник / За ред. П. П. Микитюка. – Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.

8. Леонов С.В., Кривич Я.М. Комплексний підхід до управління інноваційним потенціалом банку / С.В. Леонов, Я.М. Кривич // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2009. – Вип. 22. – С. 45 – 49.
9. Кононова І.В. Аналіз підходів до управління підприємством у сучасних умовах / І.В. Кононова // Прометей. – 2013. – 1(40). – С. 146 – 151.
10. Чайка І. П. Сучасна концепція маркетингового управління діяльністю підприємства/ І.П. Чайка // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 1. – С. 257-262.
11. Загородна О.М. Функціональний та процесний підходи до управління / О.М. Загородна // Матеріали V Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Актуальні задачі сучасних технологій – 2016 - 17-18 листопада. – С. 328-329.

References:

1. Hryhorenko, O.S. (2016) Evoliutsiia systemy upravlinnia pidpriemstvom v umovakh hlobalnykh zmin. *Mykolaivskyi natsionalnyi universytet imeni V.O. Sukhomlynskoho*, issue10, 912 – 916 [in Ukrainian].
2. Novakivskyi, I.I. (2017) Systema upravlinnia pidpriemstvom v informatsiinomu suspilstvi. Doctor's thesis. Lviv: N.p. [in Ukrainian].
3. Kharchenko, V.A. (2013). Sutnist systemy upravlinnia rozvytkom promyslovoho pidpriemstva. *Ekonomika promyslovosti*, 4(64), 100 – 110 [in Ukrainian].
4. Milash, I.V. (2016). Zmist poniattia «adaptivne upravlinnia» v suchasnykh realiakh funktsionuvannia vitchyznianskykh pidpriemstv. Retrieved from <http://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5904/1/126.pdf> [in Ukrainian].
5. Pashchenko, O.P. (2011). Stratehichne upravlinnia rozvytkom pidpriemstva. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, 2, Vol. 2, 99 – 103 [in Ukrainian].
6. Naidiuk, V.S. (2013). Sutnist ta peredumovy innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv. *Marketynh i menedzhment innovatsii*, 3, 251 – 263 [in Ukrainian].
7. Mykytiuka, P.P. (Eds.). (2015). Innovatsiinyi rozvytok pidpriemstva. *Ternopil: PP «Prynter Inform»* [in Ukrainian].
8. Lieonov, S.V., Kryvych, Ya.M. (2009). Kompleksnyi pidkhid do upravlinnia innovatsiinyim potentsialom banku. *Zbirnyk naukovykh prats ChDTU*, issue 22, 45 – 49 [in Ukrainian].
9. Kononova, I.V. (2013). Analiz pidkhodiv do upravlinnia pidpriemstvom u suchasnykh umovakh. *Prometei*, 1(40), 146 – 151 [in Ukrainian].
10. Chaika, I.P. (2017). Suchasna kontsepsiia marketynhovoho upravlinnia diialnistiu pidpriemstva. *Ekonomichnyi analiz*, Vols 1, 257 – 262 [in Ukrainian].
11. Zahorodna, O.M. (2016). Funktsionalnyi ta protsesnyi pidkhody do upravlinnia: V Mizhnarodna naukovotekhnichnoi konferentsiia molodykh uchenykh ta studentiv “Aktualni zadachi suchasnykh tekhnolohii”, 328-329 [in Ukrainian].

SHPYLOVA Vira Oleksiyivna,

Doctor of Economic Sciences, Full Professor,
Head of the Department of economics, finance accounting and auditing,
Cherkasy branch Private Higher Education Institution
"European University", Cherkasy, Ukraine
vera_bsh.21@ukr.net

KOTKALOVA-LYTVYN Inna Volodymyrivna,

Candidate of economic sciences, Associate professor,
Department of Management and Marketing
Private Higher Education Institution
«European University», Kyiv, Ukraine
vera_bsh.21@ukr.net

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ENTERPRISE DEVELOPMENT MANAGEMENT

Abstract.

Introduction. Nowadays exists a need to systematize available methodological approaches to enterprise development management, as far as this problem remains insufficiently researched. At the same time, in circumstances of market relations dynamic development, one of the main factors of domestic enterprises competitiveness in the long-term perspective, is existence of an effective management system oriented on development of the economic system.

Methods. The research was conducted using such methods of scientific cognition as synthesis, analysis, systematization and generalization.

Results. Obtained results can be used for the purpose of designing practically oriented management system for the development of a particular enterprise, taking into account specifics of its functioning.

Originality. *Scientific findings regarding identified issues are fragmentary, concentrating on one or several certain approaches; At the same time author's research is of all-inclusive generalizing nature, highlighting and characterizing all existing management paradigms from the perspective of ensuring development of an enterprise.*

Conclusion. *Conducted research made it possible to formulate following important conclusions: methodological approaches to the management of enterprise development, in modern circumstances, are usually used jointly in different proportions and combinations. This situation happens due to rapid changes in the market environment, on the one hand, and internal functional complexity of the enterprise, on the other.*

Key words: *enterprise management, enterprise development, management theories, methodological approaches.*

*Одержано редакцією: 24.11.2017
Прийнято до публікації: 11.12.2017*

УДК 332.146.2: 33.3(045)

ЯЦЕНКО Олександр Володимирович,
д.е.н., професор, професор кафедри економіки
підприємства, обліку та аудиту
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна
alleksan74@ukr.net

ОСВІТА ТА КУЛЬТУРА ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ, ЯК БАЗИС РОЗВИТКУ ДІЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА РЕГІОНУ

Досліджено теоретичні та методологічні основи впливу рівня освіти і культури ведення бізнесу на розвиток ділового середовища регіонів України.

Розглянуто об'єктивні причини недостатнього вдосконалення навчального процесу та підвищення якості підготовки бізнесмена. В даний час процеси розвитку інноваційної економіки стримуються проблемами фінансування науки; модернізації бази наукових лабораторій та інститутів; підготовки інноваційно активних і інноваційно сприйнятливих кадрів фахівців; відставанням в науково-технічному забезпеченні навчального процесу; недостатньою інноваційною сприйнятливістю бізнесу і його низькими фінансовими можливостями; недостатньою інноваційною інфраструктурою регіонів. Сформульовано показники якості, до яких необхідно прагнути, і, які повинні забезпечити культурну основу професійного світогляду підприємця. Досліджено, що базис культури діяльності бізнесменів повинен бути моральним, тобто відповідати позачасовим, справжнім правилам людської природи. Зазначено, що модернізацію економіки необхідно починати з освіти, підвищення зацікавленості суб'єктів в науковій діяльності, інноваційної активності і сприйнятливості.

Ключові слова: *культура, культура ведення бізнесу, підприємець, підприємництво, ділове середовище регіону.*

Постановка проблеми. Як показує зарубіжний і вітчизняний досвід стабільний економічний розвиток регіонів в значній мірі визначається рівнем активності суб'єктів підприємництва. Більш того, одним з найважливіших критеріїв ефективності соціально-економічного функціонування регіону є розвиток малого підприємництва. Однак, існує величезний розрив між досягнутим рівнем розвитку регіонального малого підприємництва і рівнем, необхідним для забезпечення сталого розвитку регіонів.

У цих умовах найважливішим завданням регіонального управління є концентрація матеріальних, фінансових, людських, інформаційних ресурсів щодо формування сприятливого підприємницького середовища, що забезпечує динамічний розвиток